

Workshop Proceedings, Vol. 4096, 35-52. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-4096/paper3.pdf><https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747224>

3. Яцишин Анна, Буров Олександр, Кондратова Людмила. Інтеграція генеративного штучного інтелекту у професійний розвиток менеджерів освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2(35), 241-250. doi:10.33842/22195203-2025-35-136-241-249

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЛИТВИ

Кравчина О. Є., *Інститут цифровізації освіти НАПН України, Україна*

Ключові слова: штучний інтелект; педагогічна діяльність; вчителі Литви; цифровізація освіти; освітні технології; генеративний штучний інтелект; цифрові компетентності вчителів; шкільна політика щодо ШІ

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту зумовлює суттєві зміни в сучасній освіті, впливаючи як на зміст навчання, так і на характер педагогічної діяльності вчителя. Упровадження ШІ в освітній процес відкриває нові можливості для автоматизації рутинних завдань, персоналізації навчання, створення адаптивних освітніх середовищ, підтримки формувального оцінювання та розвитку цифрових компетентностей учнів і вчителів. Водночас використання таких технологій супроводжується новими викликами, пов'язаними з академічною доброчесністю, захистом персональних даних, етичними межами застосування цифрових інструментів, професійною готовністю вчителя до роботи в умовах цифровізації освіти та необхідністю розробки ефективних механізмів педагогічно виваженого використання ШІ.

Тому особливої актуальності набуває вивчення зарубіжного досвіду країн, які вже перейшли від етапу фрагментарного застосування штучного інтелекту в освіті до більш системного його впровадження. Однією з таких країн є Литва, де використання ШІ в педагогічній діяльності вчителів поступово набуває ознак інституціоналізованої практики. Литовський досвід привертає увагу тим, що поєднує кілька важливих складників: державні рекомендації щодо відповідального використання штучного інтелекту в школах, розвиток цифрової інфраструктури, надання закладам освіти автономії у визначенні дозволених інструментів, підвищення кваліфікації педагогів, розвиток грамотності у сфері штучного інтелекту учнів та спробу поєднати технологічні інновації з гуманістичною природою освіти.

Актуальність звернення до досвіду Литви для України зумовлена потребою у виробленні ефективних моделей інтеграції штучного інтелекту в освітній процес, які б поєднували інноваційність, безпечність, педагогічну доцільність і доступність для різних типів закладів освіти. В умовах цифрової трансформації української освіти, оновлення змісту професійної діяльності вчителя, розвитку дистанційних і змішаних форм навчання, а також зростання ролі цифрових освітніх ресурсів особливого значення набуває пошук практичних рішень щодо безпечного й результативного використання ШІ в шкільній освіті. У цьому сенсі досвід Литви є цінним не лише як приклад європейської освітньої політики, а і як джерело конкретних підходів, які можуть бути адаптовані до потреб української системи освіти.

Для України особливо корисними є такі аспекти литовського досвіду, як поєднання нормативних рекомендацій із автономією закладів освіти, орієнтація на відповідальне використання ШІ, увага до захисту даних і академічної доброчесності, інтеграція цифрових сервісів у шкільну інфраструктуру, а також розвиток цифрових компетентностей вчителів і учнів. Вивчення цих підходів дає змогу не лише описати зарубіжні практики, а й окреслити можливі напрями вдосконалення української освітньої політики у сфері використання штучного інтелекту.

Отже, звернення до литовського досвіду є доцільним як з наукового, так і з практичного погляду, оскільки дає змогу глибше осмислити сучасні тенденції цифровізації педагогічної діяльності, визначити потенціал і ризики впровадження ШІ в освіті, а також виявити ті рішення, які можуть бути корисними для подальшого розвитку системи загальної середньої освіти України.

Станом на початок 2026 року Литва демонструє перехід від локального й переважно експериментального використання штучного інтелекту в освіті до етапу його часткової інституціоналізації. Це проявляється у нормативному врегулюванні застосування ШІ у школах, розширенні повсякденних практик його використання вчителями, розвитку цифрової інфраструктури та поступовому формуванню культури відповідального використання таких технологій у навчальному процесі [1; 2].

Важливим етапом у розвитку цього напрямку стало розроблення Міністерством освіти, науки і спорту Литви рекомендацій «Школа в епоху штучного інтелекту (ШІ): принципи та рекомендації щодо відповідального використання» (School in the Age of Artificial Intelligence (AI): Principles and Guidelines for Responsible Use), які мають допомогти кожній школі самостійно виробити власні правила використання ШІ [1]. Такий підхід свідчить, що литовська освітня політика не запроваджує жорстко централізованого переліку дозволених інструментів, а натомість орієнтує заклади освіти на створення локальної політики, заснованої на педагогічній доцільності, захисті персональних даних, академічній доброчесності та відповідності законодавчим вимогам Європейського Союзу [1; 2; 11]. У цих настановах прямо наголошується, що ШІ має бути інструментом підтримки освітнього процесу, але не повинен заміщати роль учителя чи нівелювати розвиток критичного мислення, творчості й самостійності учнів [1].

Емпіричні дані засвідчують доволі високий рівень фактичного проникнення ШІ в педагогічну практику Литви. За опитуванням уряду країни, оприлюдненим у 2026 році, близько 68 % учителів уже використовують ШІ у своїй професійній діяльності, тоді як за даними TALIS 2024 близько 39 % учителів Литви застосовували ШІ безпосередньо у викладанні, що перевищує середній показник країн ОЕСР [1; 3; 4; 7]. Отже, штучний інтелект у литовському освітньому середовищі перестає бути другорядною інновацією й поступово набуває ознак масового інструмента педагогічної роботи.

Сучасні практики використання ШІ вчителями Литви мають переважно прикладний характер. Найчастіше ці інструменти використовуються для підготовки до уроків, створення й адаптації навчальних матеріалів, планування занять, пошуку та узагальнення інформації, підготовки інструкцій, формулювання прикладів, вправ, пояснень, а також частково для формувального оцінювання чи аналізу типових помилок учнів [1; 3; 7]. Таким чином, у литовському контексті ШІ поки що виконує насамперед функцію інтелектуального помічника вчителя, а не автономного освітнього агента.

Однією з провідних тенденцій є швидке зростання ролі ШІ саме в щоденній професійній роботі вчителя. Йдеться передусім про автоматизацію рутинних завдань, оптимізацію часу на підготовку до уроків, адаптацію матеріалів до різних освітніх потреб учнів, спрощення мовної підтримки, а також допомогу в побудові диференційованого навчання [1; 3; 7]. З огляду на це можна говорити про зміщення акценту від епізодичного застосування окремих сервісів до більш стійкої моделі педагогічного використання ШІ.

Ще однією важливою тенденцією є поступова систематизація методичної підтримки вчителя. Литовська освітня політика не обмежується простим дозволом на використання ШІ, а супроводжує цей дозвіл розробленням дидактичних і методичних матеріалів, а також залученням профільних інституцій до консультування шкіл [1; 2; 5]. У цьому контексті важливу роль відіграє Центр освітніх технологій (EdTech Centre), створений у структурі Національної шкільної агенції для підтримки цифрової трансформації освіти, розвитку цифрових навчальних ресурсів і підвищення цифрових компетентностей педагогів [5]. Саме така інфраструктурна підтримка створює передумови для системного, а не випадкового впровадження ШІ в шкільну практику.

Ще одна важлива тенденція - поєднувати запровадження штучного інтелекту з підготовкою та підтримкою вчителів. У 2025–2026 роках у Литві розгортаються програми підвищення кваліфікації вчителів, що охоплюють роботу зі штучним інтелектом, сучасними цифровими інструментами, віртуальною та доповненою реальністю, а також питання цифрової грамотності й безпечного використання технологій [8; 9]. Це свідчить про поступове визнання того, що грамотність у сфері штучного інтелекту стає складником професійної компетентності сучасного вчителя.

Ще одна важлива тенденція — перехід на платформи для використання штучного інтелекту. У Литві помітно зростає роль великих цифрових екосистем, насамперед Microsoft. Міністерство повідомляє про поновлення 330 тис. ліцензій для учнів із доступом до Microsoft 365 Copilot Chat, понад 20 тис. ліцензій для вчителів, а також про додаткові ліцензії Copilot із розширеними AI-функціями [1]. Це означає, що інтеграція ШІ в школах дедалі більше відбувається не через випадкове використання ізольованих сервісів, а через інструменти, вбудовані в ширшу цифрову інфраструктуру закладу освіти.

Одночасно формується тенденція використовувати ШІ разом із розвитком умінь працювати з даними, критичного цифрового громадянства та культури відповідального використання технологій. У литовських ініціативах і програмах для шкіл ШІ розглядається не лише як інструмент підвищення ефективності, а й як багатогранне явище, яке має соціальні, етичні та освітні наслідки [6; 11]. Це підсилює загальну логіку литовського підходу, орієнтованого на кероване, гуманістичне й педагогічно виважене впровадження ШІ.

Окремого розгляду потребують ШІ-інструменти, які вже використовуються або впроваджуються в освітній практиці Литви. Важливо підкреслити, що литовська модель не спирається на єдиний централізований перелік обов'язкових цифрових сервісів для всіх шкіл. Натомість Міністерство освіти, науки і спорту Литви рекомендує кожному закладу освіти самостійно затверджувати власний список дозволених AI-інструментів з урахуванням вимог безпеки, захисту даних, педагогічної доцільності та відповідності нормативним вимогам Європейського Союзу [1; 2]. Такий підхід надає школам певну автономію, але водночас формує потребу в чітких критеріях добору цифрових засобів.

Серед інструментів, які фактично вже використовують литовські вчителі, провідне місце посідають універсальні генеративні сервіси. За даними Міністерства освіти, науки і спорту Литви, найпоширенішим інструментом є ChatGPT: ним користуються 95 % тих учителів, які загалом застосовують штучний інтелект у професійній діяльності. Далі за поширеністю йдуть Google Gemini (27 %), Microsoft Copilot (18 %), Duolingo (14 %) та DeepL (12 %) [1]. Майже три чверті вчителів, які користуються ШІ, застосовують його для підготовки до уроків, укладання навчальних планів або створення інших документів, а понад половина використовує такі інструменти безпосередньо під час уроку [1; 3]. Це свідчить, що в литовській педагогічній практиці домінують насамперед не вузькоспеціалізовані освітні AI-платформи, а багатофункціональні текстові та мовні сервіси, які легко інтегруються в повсякденну роботу вчителя.

Для вчителів ці інструменти виконують переважно функції професійної підтримки. ChatGPT, Gemini та Copilot використовуються для підготовки пояснень, створення чернеток завдань, добору прикладів, адаптації матеріалів до різних рівнів підготовки учнів, а також для структурування змісту уроків. DeepL насамперед функціонує як інструмент для перекладання, тоді як Duolingo демонструє значний потенціал у розвитку мовної практики та індивідуалізації навчання. [1]. Таким чином, у литовському контексті ШІ-інструменти для вчителя орієнтовані передусім на економію часу, підтримку диференційованого навчання та розширення можливостей підготовки до занять.

Особливе місце у Литві посідає Microsoft 365 Copilot Chat, оскільки цей інструмент підтримується державою не лише на рівні рекомендацій, а й на рівні цифрової інфраструктури. Міністерство повідомляє, що для шкіл було поновлено 330 тис. ліцензій для учнів з доступом до цього сервісу, а також понад 20 тис. ліцензій для вчителів; окремо закуповуються додаткові ліцензії Copilot із розширеними функціями [1]. Це дає підстави розглядати Copilot як один із

найважливіших інструментів саме в литовському освітньому середовищі, оскільки він інтегрується в ширшу шкільну цифрову екосистему, а не функціонує ізольовано.

Поряд із загальновідомими генеративними сервісами в Литві з'являються й спеціалізовані інструменти для освітнього менеджменту та формувального оцінювання. Національна шкільна агенція повідомляє про підготовку шкільних правил використання ШІ та методичних рішень, а Міністерство освіти рекомендує керівникам шкіл користуватися віртуальним помічником, який допомагає аналізувати доцільність і безпечність ШІ-засобів перед їх запровадженням [1; 2]. Крім того, у школах апробуються інтегровані AI-рішення, що допомагають учневі краще зрозуміти завдання, бачити помилки та шляхи їх виправлення, а вчителю дозволяють відстежувати не лише кінцевий результат, а й навчальний шлях учня [1; 2]. Це свідчить про поступовий перехід від використання універсальних чат-ботів до глибшої педагогічної інтеграції ШІ в освітні процеси.

Для учнів у Литві важливими є не лише загальні AI-сервіси, а й інструменти та програми, спрямовані на розвиток грамотності у сфері штучного інтелекту. У 2024 році було запущено програму «Experience AI», створену фондом «Raspberry Pi» і «Google DeepMind» та впроваджувану в Литві за участю освітнього стартапу Vedliai [6; 12]. Вона містить плани уроків, презентації, відео, завдання та матеріали з безпеки ШІ, захисту даних і протидії дезінформації [6; 12]. Отже, у литовській освіті штучний інтелект для учнів є не просто інструментом, а й окремим об'єктом вивчення та критичного осмислення.

Важливу роль у цьому відіграє платформа Vedliai, представлена також на національному порталі Eмоkykla як віртуальне навчальне середовище з цифровими вправами, інноваційним контентом і методичною підтримкою для вчителів [13; 14]. У поєднанні з ресурсами Eмоkykla вона формує ширшу цифрову екосистему, у межах якої учні можуть розвивати технологічну грамотність, знайомитися з основами алгоритмізації, програмування та сучасними підходами до використання штучного інтелекту [13; 14]. Таким чином, для учнів у Литві ШІ-інструменти представлені як у формі універсальних сервісів, так і у формі спеціально розроблених навчальних ресурсів.

Отже, ШІ-інструменти для вчителів та учнів у Литві можна умовно поділити на кілька груп: універсальні генеративні сервіси (ChatGPT, Google Gemini, Microsoft Copilot), мовні та інструменти для перекладання (DeepL, Duolingo), спеціалізовані освітні рішення для формувального оцінювання й шкільного менеджменту, а також програми розвитку AI literacy для учнів, зокрема Experience AI та ресурси платформи Vedliai [1; 6; 12; 13]. Литовський досвід показує, що ефективність цих інструментів визначається не лише їхньою функціональністю, а й рівнем інтегрованості в шкільну політику, цифрову інфраструктуру та педагогічну практику [1; 2].

Попри швидке поширення штучного інтелекту в освіті Литви, його інтеграція в педагогічну діяльність учителів супроводжується низкою системних проблем і труднощів. Передусім ідеться про те, що темпи реального використання ШІ випереджають темпи нормативного, методичного й організаційного забезпечення [10]. Саме тому питання шкільних правил, переліків дозволених інструментів, критеріїв безпечності й педагогічної доцільності сьогодні набуває особливої ваги [1; 2].

Однією з ключових проблем є відсутність уніфікованих локальних процедур у частини шкіл. Оскільки міністерство освіти передбачає право кожного закладу освіти формувати власний список дозволених AI-інструментів, виникає ризик нерівності між школами у підходах до використання ШІ, вимогах до учнів, рівні цифрової підтримки вчителів і ступені готовності адміністрації до такого регулювання [1; 2]. Це створює передумови для фрагментарності практик і неоднорідності освітнього середовища.

Суттєвим викликом є також захист персональних даних, цифрова безпека та відповідність AI-інструментів чинному законодавству. У литовських рекомендаціях наголошується, що до шкільних переліків не можна включати інструменти, пов'язані з емоційним розпізнаванням, біометричним відстеженням, соціальним рейтингуванням або такими практиками, що суперечать вимогам безпечного використання даних [1]. Етичні

рекомендації щодо використання ШІ в освіті й науці, затверджені у Литві у 2024 році, також наголошують на необхідності попередньої перевірки AI-інструментів на відповідність етичним і правовим вимогам [11]. Для школи це означає, що впровадження ШІ передбачає не лише бажання користуватися інновацією, а й здатність оцінити її ризики.

Ще один серйозний виклик стосується академічної доброчесності та оцінювання реальних навчальних досягнень учнів. Генеративні моделі створюють ситуацію, коли вчителю дедалі складніше відрізнити самостійну роботу учня від результату, значною мірою згенерованого або модифікованого штучним інтелектом [1; 11]. Саме тому у литовських документах значна увага приділяється прозорості використання ШІ, маркуванню створеного за його допомогою контенту й необхідності зберігати людський контроль над процесом оцінювання [1; 11].

Проблемою є й нерівномірний рівень цифрової готовності вчителів. Хоча Литва активно розгортає програми підвищення кваліфікації, сама потреба в цих програмах свідчить, що не всі вчителі мають однаковий рівень розуміння можливостей і меж генеративного ШІ [8; 9]. Крім того, за даними TALIS 2024, педагогічні кадри Литви значною мірою представлені вчителями старшого віку, при цьому професійне навчання не завжди ефективно впливає на зміни в педагогічній практиці [4]. Отже, без належної підтримки існує ризик поверхового, некритичного або надмірно технократичного використання AI-інструментів.

Окремо слід згадати проблему професійного навантаження та стресу вчителя. Хоча ШІ потенційно здатний скорочувати час на рутинні завдання, його впровадження водночас породжує нові вимоги: необхідність опановувати сервіси, перевіряти достовірність згенерованого змісту, контролювати учнівське використання AI та переглядати форми оцінювання [4]. У такій ситуації без системної підтримки ШІ може бути не лише інструментом підвищення ефективності, а й додатковим джерелом професійного навантаження та стресу для педагогів.

Не менш важливою проблемою є ризик нової цифрової нерівності між школами та регіонами. Наявність окремих ініціатив, спрямованих на підтримку регіональних шкіл і розширення доступу до AI-інструментів, свідчить, що питання рівності доступу до сучасних цифрових можливостей залишається актуальним [10]. Крім того, активне використання цифрових платформ в освітньому середовищі посилює залежність шкіл від великих зовнішніх провайдерів, що викликає серйозні питання щодо довгострокової автономії, сумісності рішень і стало фінансування [1].

Досвід Литви щодо використання штучного інтелекту в педагогічній діяльності вчителів можна охарактеризувати як модель керованого масштабування. З одного боку, у країні вже сформувалося досить широке коло практик використання ШІ: від підготовки до уроків, персоналізації матеріалів і мовної підтримки до розвитку грамотності у сфері штучного інтелекту учнів та інтеграції спеціалізованих систем формувального оцінювання [1; 3; 6]. З іншого боку, ця інтеграція супроводжується серйозними викликами, а саме: нормативними, етичними, методичними, безпековими та організаційними [1; 10; 11]. Саме поєднання високої практичної активності вчителів, державних рекомендацій, цифрової інфраструктури та одночасного усвідомлення ризиків робить литовський досвід важливим для порівняльних досліджень у сфері цифровізації освіти.

Аналіз досвіду Литви свідчить про системну трансформацію освіти через впровадження штучного інтелекту, де технології (зокрема ChatGPT, Gemini, DeepL) еволюціонували від поодиноких інструментів до професійної підтримки вчителя у підготовці уроків, адаптації матеріалів та оцінюванні. Ключовими тенденціями литовського підходу є інституціоналізація методичної допомоги, розвиток грамотності у сфері штучного інтелекту та розробка локальних шкільних політик, що дозволяють балансувати між технологічною ефективністю, етичними викликами та захистом даних. Для України цей досвід є цінним орієнтиром у формуванні власної стратегії: він демонструє важливість поєднання державної підтримки з автономією шкіл у виборі сервісів, необхідність безперервного підвищення кваліфікації вчителів та пріоритетність педагогічної доцільності над простим копіюванням технологій.

Список використаних джерел

1. Guidelines on the use of AI have been developed to help each school set its own rules for using AI, with didactics and methods being drawn up / Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 2026. URL: <https://smsm.lrv.lt/en/news-2/news-1/guidelines-on-the-use-of-ai-have-been-developed-to-help-each-school-set-its-own-rules-for-using-ai-with-didactics-and-methods-being-drawn-up-plUF/> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Parengtos dirbtinio intelekto naudojimo gairės – tai padės kiekvienai mokyklai nusistatyti savo DI naudojimo taisykles, rengiama didaktika ir metodai / Nacionalinė švietimo agentūra. 2026. URL: <https://www.nsa.smsm.lt/2026/01/16/parengtos-dirbtinio-intelektu-naudojimo-gaires-tai-pades-kiekvienai-mokyklai-nusistatyti-savo-di-naudojimo-taisykles-rengiama-didaktika-ir-metodai/> (дата звернення: 23.03.2026).
3. Nearly 70% of Lithuanian teachers use AI at work, prompting new guidelines / LRT. 2026. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2821214/nearly-70-of-lithuanian-teachers-use-ai-at-work-prompting-new-guidelines> (дата звернення: 23.03.2026).
4. Lithuania – Teachers and teaching conditions (TALIS 2024) / OECD Education GPS. URL: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?plotter=h5&primaryCountry=LTU&topic=TA&treshold=5> (дата звернення: 23.03.2026).
5. Naujai įsteigtas Edukacinių technologijų centras rūpinsis skaitmenine švietimo transformacija / Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 2022. URL: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos-1/pranesimai-ziniasklaidai-1/naujai-isteigtas-edukaciniu-technologiju-centras-rupinsis-skaitmenine-svietimo-transformacija/> (дата звернення: 23.03.2026).
6. Nauja edukacinė programa padės Lietuvos mokiniams pažinti dirbtinį intelektą / Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 2024. URL: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos-1/pranesimai-ziniasklaidai-1/nauja-edukacine-programa-pades-liuvos-mokiniams-pazinti-dirbtini-intelektu/> (дата звернення: 23.03.2026).
7. Tarptautinis tyrimas: kaip mokytojai vertina ir naudoja dirbtinį intelektą / Nacionalinė švietimo agentūra. 2026. URL: <https://www.nsa.smsm.lt/2026/02/27/tarptautinis-tyrimas-kaip-mokytojai-vertina-ir-naudoja-dirbtini-intelektu/> (дата звернення: 23.03.2026).
8. Skaitmeninių kompetencijų gilinimui – nauja nacionalinė kvalifikacijos tobulinimo programa / Nacionalinė švietimo agentūra. 2025. URL: <https://www.nsa.smsm.lt/2025/09/17/skaitmeniniu-kompetenciju-gilimui-nauja-nacionaline-kvalifikacijos-tobulinimo-programa/> (дата звернення: 23.03.2026).
9. Virtuali ir papildyta realybė, dirbtinis intelektas bei kiti modernūs skaitmeniniai įrankiai ugdyme – nauja nacionalinė programa mokytojams / Nacionalinė švietimo agentūra. 2025. URL: <https://www.nsa.smsm.lt/2025/12/02/virtuali-ir-papildyta-realybe-dirbtinis-intelektas-bei-kiti-modernus-skaitmeniniai-irankiai-ugdyme-nauja-nacionaline-programa-mokytojams/> (дата звернення: 23.03.2026).
10. Government to present guidelines for AI use in Lithuanian schools / LRT. 2025. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2542940/government-to-present-guidelines-for-ai-use-in-lithuanian-schools> (дата звернення: 23.03.2026).
11. Guidelines on the Ethical Use of Artificial Intelligence in Education and Research / Office of the Ombudsperson for Academic Ethics and Procedures of the Republic of Lithuania. 2024. URL: <https://etikostarnyba.lt/wp-content/uploads/2024/08/Guidelines-on-the-ethical-use-of-artificial-intelligence-in-education-and-research.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).
12. Experience AI / Raspberry Pi Foundation. URL: <https://experience-ai.org/en/> (дата звернення: 23.03.2026).
13. Vedliai | Švietimo portalas | Emokykla / Emokykla. URL: <https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemone/70> (дата звернення: 23.03.2026).
14. Skaitmeninės mokymo priemonės / Emokykla. URL: <https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones> (дата звернення: 23.03.2026).